

Thisted kirkes gamle orgler

Af TORSTEN BALLE

DET første orgel i Thisted kirke blev bygget 1616. Det fortæller kirkens regnskab for 1735-36 i anledning af, at det daværende orgel skulle have en hovedstandsættelse. Kirkeinspektionen, d. v. s. sognepræsten og byfogeden, havde da søgt mellem kirkens gamle papirer og havde fundet en kontrakt fra 18. september 1616 mellem orgelbygger Jacob Brauer¹⁾ på den ene side og sognepræsten, borgmestrene og rådet på den anden om bygning af et nyt orgel. Det var på den tid dem, der administrerede kirkens sager og som altså foretog det for kirken og menigheden betydningsfulde skridt. Sognepræsten var på den tid mester Palle Knudsen²⁾, der blev kaldet 1612.

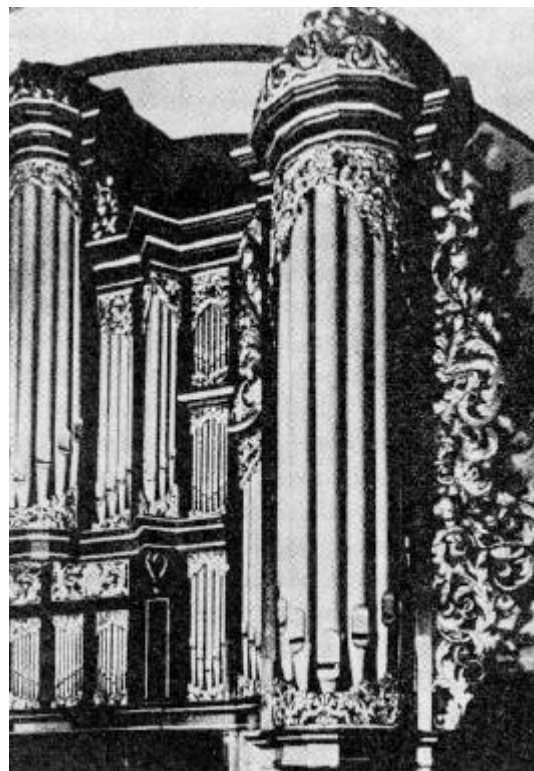
Thisted kirkes regnskaber, som er bevaret fra 1585, viser da også, at der ikke er blevet betalt løn til en organist før 1617, og at der 1616 blev udført arbejder som forberedelse til orgelbygning. Hvem der har betalt orglet, står der ikke noget om, så det må vel være skænket til kirken.

Om det nu var dette orgel, der skulle restaureres 1735, er ikke godt at vide. Der er udbetalt løn til organisten fra 1617 til 1626, da trediveårskrigen nåede til Danmark, og de kejserlige tropper besatte Jylland indtil 1629, da der blev sluttet fred. Dette år er der igen betalt løn til en organist, men ikke 1630. Fra 1630 til 1639 mangler regnskaberne, så man ikke kan se, om orglet har været i brug, men fra 1640 til 1643 er der heller ingen organistløn på regnskabet. Det er der derimod 1644. Dette år var man i vildrede med, hvad organisten egentlig skulle have, åbenbart fordi det var flere år siden, kirken havde haft en organist, så man kan gå ud fra, at orglet ikke havde været i brug fra 1630. Man havde hørt sige, at organisten skulle have fået 25 sletdaler årlig, *mens det gamle orgelværk var ved magt*, og kirkens overtilsyn, der på den tid var den såkaldte provstiskriver³⁾ eller i dette tilfælde hans fuldmægtig afgjorde sagen således, at borgmestre og råd skulle gøre bevisligt, hvad organisten plejede at få, men indtil videre kunne der "på min gunstige husbonds gode behag" udbetales 28½ daler for 1643 og 1644, "eftersom orgelværket er *forfærdiget* 1643."

Ordet *forfærdige* bruges oftest på den tid i betydningen producere, lave af nyt. Således blev der samme år (1643) købt træ til en ny dør til orgelværket, og Peder Adersen fik betaling for "samme arbejde at forfærdige." Når noget gammelt skulle repareres, hed det, at man skulle *færde* eller *færdige* det. Senere bruges de to betegnelser noget i flæng, men dog sådan, at den oprindelige betydning havde overvægt. Ordet forfærdige er overtaget fra tysk verfertigen, der netop betyder lave, fabrikere, producere.

Det kan derfor se ud, som om orglet fra 1616 af en eller anden grund var blevet ubrugeligt, så der måtte bygges et nyt. Var der kun tale om en reparation, ville udgiften sikkert være blevet betalt over kirkens regnskab, som det altid skete senere, men det er den ikke. Muligvis kunne nogle af piberne fra det gamle orgel bruges igen, da det, som det kan ses af senere regnskaber, i regelen var træværket, der forfaldt. Da kirkens nuværende orgel blev bygget, undersøgte orgelbygger Th. Frobenius piberne fra det orgel, der blev afløst, og han mente ud fra sit store kendskab til orgelpiber, at nogle af piberne var meget gamle. Måske stammede nogle af dem fra kirkens første orgler.

Fra 1643 til 1673 var der ingen større bekostning på orglet, og skønt regnskaberne igen mangler fra 1674 til 1699, kan man vel slutte, at der heller ikke i den tid har været særlig store problemer med det. Ellers ville man nok have vidst det i 1735, da orglet fik en hovedstandsættelse, fordi det efterhånden var blevet "brøstfældigt og forfaldent af ælde". Fra 1700 er regnskaberne igen bevaret, men indtil 1735 klarede organisterne selv de nødvendige småreparationer som at sætte nye fjedre i (1700) og tætte bælg og kanaler (1711 og senere).

Orgel i Vor Frelser's kirke, Christiania, bygget 1725 af Lambert Daniel Carstens⁵⁾

¹ Han hed muligvis Bauer. I kirkeregnskabet 1735-36, hvor navnet er anført, står der ganske vist et bogstav mellem B og a, men det synes at være overstreget og har næppe været et r.

² I regnskabet 1735-36 kaldes han Palle Lauritsen, men det må skyldes en læsefejl. Den da over 100 år gamle kontrakt har måske været vanskelig at læse, sml. ovenfor.

³ Provstiskriveren var kgl. lensmand over Thyholms provstigods og havde overtilsyn med kirkerne i Ty. Han var oftest adelig.

De var måske også nødt til det, for kirken havde ikke penge til at foretage noget, der var dyrt. Den var fattig. Kirkeregnskaberne balancerer med nød og næppe, og ofte var der underskud, og dengang havde man ikke mulighed for at kunne dække det ved ligning på menigheden. Man kunne knap nok holde kirken i forsvarlig stand. Grunden

til den dårlige økonomi synes at være, at der stadig var store bekostninger på præstegården, som kirken skulle vedligeholde. Særlig var Anders Heeboe, sognepræst fra 1643 til 1692, hård ved kirkens kasse. Ustandselig forlangte han større arbejder udført, og han drev det endog til selv at lade arbejder udføre og så blot sende regningerne til kirkeværgerne.

Det kunne ikke gå i længden, og der blev senere sluttet akkord med hans efterfølgere om, at de selv skulle sørge for den almindelige vedligeholdelse af præstegården. Det hjalp på økonomien, og fra den tid af gik det stadig fremad. Så skete der også det, at fru Anne Søe, enke efter Enevold Berregaard til Kølbygård, tidligere borgmester i Thisted, 1732 på egne og sin afdøde mands vegne stiftede et legat på 1000 rdl. og henlagde 200 rdl. til vedligeholdelse af deres gravsted i kirken. Den del af den sidste kapitals renter, der ikke blev brugt til vedligeholdelse af gravstedet, skulle sammen med renterne af legatet på 1000 rdl. bruges til "ziir og prydelse" for kirken.

Allerede inden fru Anne Søe døde 1736, var der samlet renter nok til at man kunne begynde at tænke på at købe noget for dem, og det første man besluttede at få gjort, var at få orgelet sat i virkelig god stand efter fru Anne Søes og hendes søn, konferensråd Christian Berregaards "gode eragtende". Orgelet var dels forfalden og af lave, og dels slet fordærvet og øde, så de stakkels "orgelmestere" har sikkert haft meget besvær med at få blot nogenlunde hæderlig musik ud af det.

Lambert Daniel Carstens.

Christian Berregaard viste sin interesse for fædrenes kirke og by ved at formå privilegeret orgelbygger i København *Lambert Daniel Carstens* til at påtage sig arbejdet. Han havde bygget flere store orgler, bl. a. det kendte orgel i Vor Frelses kirke i Christiania, der er i brug endnu, og var en af landets førende orgelbyggere på den tid. Han rejste så til Thisted, og efter at han havde undersøgt orgelet, kom han i 1734 med et forslag til istandsættelse af det. Dette forslag blev nedfældet i en kontrakt mellem ham og kirkeinspektørerne, provst Peder Cortsen og byfoged Jørgen Christian Poulstrup, og kontrakten blev i sin helhed indført i kirkeregnskabet. Den gengives her med nutidens stavemåde:

Jeg Lambert Daniel Carstens lover og tilforpligter mig med det allerførste og med muligt flid at tage Thisted kirkes brøstfældige orgelværk under reparation, således at intet, som findes i det gamle orgelværk at være i forfald eller fordærvet eller til forbedring kan blive forandret, skal worde forbigået. Besynderlig lover og tilforpligter jeg mig efter værkets befundne tilstand:

1. at tage bælgene fra hinanden og dem med nyt læder beklistre.
2. påny med læder at beklistre alle vegne kanalerne, som er ganske utætte, og af nyt at gøre til, så mange som fejler, eftersom bælgene må endelig ligge bag orgelværket og ikke ved siden som hidindtil.
3. at tage vindlade fra hinanden, efter som den af ælde er forfalden, ny læderklistre den og tilsætte i samme vindlade fire nye canceller, på det klaveret kan gøres komplet til trestrøget c, såvelsom og at gøre af nyt alle fjedre og stifterne af messingtråd i stedet for de gamle, som af rust er fortærede.

4. ligeledes påny at læderklistre den lille vindlade, hvorpå to stemmer står, og den med nye stifter og fjedre at forsyne.
5. ganske ny at omgøre begge klavererne, og gøre dem fire klaves større.
6. at gøre den ganske regering ny såvel abstrakturen som registraturen.
7. at forbedre alt pibeværket til alle tolv stemmer, gøre til af nyt, hvad som fejler, påny at intonere og renstemme det og trompeten 8 fod.
8. således at lave og indrette stemmerne, at i stedet for principalen, som i det gamle værk er en Gedakt 8 fod, bestående af 41 piber, den bliver 45 piber stærk.

(2) at Oktaven, som er 4 fod 41 piber, bliver 45.

(3) Fløjten, som er 4 fod 41 piber, bliver 45.

(4) Nasaten, som er 3 fod 41 piber, bliver 45.

(5) Oktaven, som er 2 fod 41 piber, bliver 45.

(6) Gemshornet, som er 2 fod 41 piber, bliver 45.

(7) Kvinten, som er 1½ fod, bliver 45.

(8) Sedecimaen, som er 1 fod 41 piber, bliver 45.

(9) Mixturen, som er tredobbelt 123, bliver 135.

(10) Trompeten, som er 8 fod 41 piber, bliver 45.

Og i stedet for de to stemmer, som står på den liden lade, nemlig Fløjte 4 fod 41 piber og en Regal 8 fod, som er ganske fordærvet og særdeles ond for orgelmesteren at holde i stand, at gøre en Sifffløjte, som er tjenligere.

9. at sætte orgelhuset lige under hvælvingen og højere i vejret, samt bringe bælghuset i god orden med videre, som deraf dependerer.
10. In summa således denne sinde ved værkets reparation og forbedring at bringe det ganske korpus i stand, efter som en orgelbygger med rette tilkommer at gøre, at det kan være forsvarligt, uden fejl eller mangel i ringeste måder at stå til prøve og forsøg af en god og forfaren organist, og selv at forskaffe behøvende læder, messingtråd, buksbom og andet, som til orgelværkets forfærdigelse hører, dog tømmer og fjæl undtaget.

I det øvrige lover jeg og efter medgivne erindring fra hr. konferensråd Christian Berregaard at se derhen, at alting ordentligt og siirligt på orgelværket, koret med udbygning til kirken, magelig rum til organisten og andre, som musikken skal opvarte, og opgang dertil i tårnet, bliver indrettet og forfærdiget.

Hvorimod, når det alt, som meldt er, bliver af forbemeldte monsieur Lambert Daniel Carstens i alle sine punkter og artikler efterkommet, og orgelværket ved reparation og forbedring sat i sådan stand, som forsvarlig kan eragtes og påskønnes, vi lover og tilsiger ham hermed for sin kunst, arbejde og umage 80 rdl., siger firsindstyve rigsdaler kurant, som ham efter forfærdigelse skal worde betalt og leveret på gode tro og love.

Til yderligere stadfæstelse, at således på begge sider er aftalt, akkorderet og kontraheret, som forskrevet står, underskriver og forseglar herunder enhver for sig.

Peder Cortsen. (L.S.) Jørgen Christian Poulstrup. (L.S.)

Thisted, den 9. oktober 1734.
Lambert Daniel Carstens. (L.S.)

Oplysningerne om det hundrede år gamle orgels stemmer er interessante. Det var vel ikke særlig stort, pedal havde det således ikke, men det var et meget fint lille instrument, der endnu i en årrække kom til at gøre tjeneste i Thisted kirke.

Udgifterne i anledning af orgelets reparation blev på 191 rdl., hvoraf snedker, maler og urmager Anders Baun fik 39 rdl. for træværket ved selve orgelet og ved bælgene, samt for at bygge pulpituret om, lave en ny trappe og male og staffere orgel og pulpitur. Til malerarbejdet blev der købt farver, guld og olie for 8 rdl. Tømmeret kostede 16 rdl. foruden 2 rdl. for fyrreplanker til trappen. De blev hentet i Klitmøller. Desuden skulle orgelbyggerens rejser betales, 30 rdl., fra København til Thisted og 6 rdl. for tilbagereisen til Århus. De 30 rdl. lagde Christian Berregaard ud.

Så fungerede orgelet godt i nogle år. 1747 måtte dog bælg, kanaler og vindlade tættes, og piberne renses for støv. Støv kom der jo i dem, både når der blev fejlet til højtiderne (!), og når der blev kalket. For at hindre det, blev der 1754 købt 9½ alen lærred til gardiner, der kunne trækkes for og dække piberne.

*Et nyt orgel påtænkes
Gottfried Heinrich Gloger*

Kirkens formueomstændigheder blev med tiden meget gode. Man var fri for større udgifter til præstegården og kirkens skole, og indtægter fra de mange gårde, der svarede landgilde eller bygskyld til kirken, blev stadig større. Desuden svarede en del af byens borgere, nemlig de, der ejede jord - og det var mange - tiende til kirken, og også denne indtægt blev større. Hvert år blev der et betydeligt overskud, som blev lånt ud mod pant i ejendomme og gav renter.

Man begyndte så at tænke på at anskaffe et nyt og større orgel. Den 5. marts 1763 betalte man et ekspresbud 4 mark for at gå til Vigsø strand med et brev, ”som skulle til Norge angående orgelværket i kirken”. Det skulle altså med en af de skuder, der sejlede fra Vigsø til Norge, og man må i Thisted have fået at vide, at en skude lå sejlklar. Den sparsommelige stiftsøvrighed bemærkede til udgiften, at det synes at være altfor dyrt, men kirkeværgen svarede: Ikke for at gå til Vigsø, når vejene var lukket af sne.

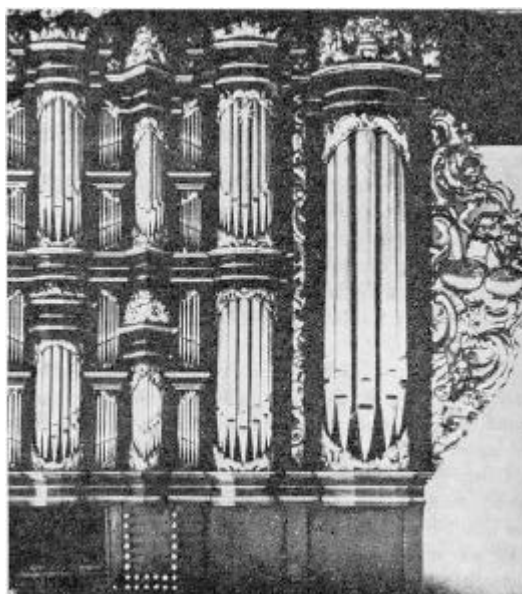
Den 28. april blev der igen sendt et brev om orgelet til Norge, nemlig til organisten i Kongsberg. Hvad der har stået i de to breve, ved vi ikke, men det er nok regnskabet bemærkning om det sidste brev, der er skyld i formodningen om, at det nye orgel, Thisted kirke fik, skulle være bygget i Kongsberg.

Der var imidlertid på den tid en forbindelse mellem Thisted på den ene side af Nørrehavet og Christiansand og Kongsberg på den anden side, en slægtskabsforbindelse, der måske giver forklaringen på, hvorfor de to breve blev afsendt.

Et skifte efter gårdmand Jens Pedersen Skaarup i Skinnerup 1749⁴) oplyser bl. a., at han havde en broder,

købmand Niels Pedersen Skaarup i Thisted (en tid kirkeværg) og en søster Inger, som var gift med købmand Niels Klastrup, der havde bosat sig i Christiansand (de to svogre havde parter i en skude, der for på Norge, og Niels Skaarup havde to sønner, der var købmænd i Christiansand⁵). Inger var død, men havde efterladt sig tre døtre, hvoraf Mette Marie Klastrup var gift med seigneur Høyer i Kongsberg, og Pernille Klastrup med *organisten i Christiansand*.

Denne organist hed *Gottfried Heinrich Gloger*,⁶) og de var viet 1745, 30. december⁷). Han blev organist i Christiansand 1747, året efter at han havde bygget orgelet i Christiansand kirke, og var organist der til 1769. Samtidig byggede han orgler andre steder, således det store orgel i den nye, prægtige kirke i Kongsberg, som han arbejdede på fra 1760 til 1765, altså netop i den tid, da de to breve blev afsendt fra Thisted til Norge, det ene netop til Kongsberg⁸).

Orgel i Kongsberg kirke, bygget 1760-65 af Gottfried Heinrich Gloger⁹)

Gottfried Heinrich Gloger var også en veluddannet orgelbygger. Han havde først arbejdet hos sin fader, der var orgelbygger i Hannover og tilhørte den fremragende orgelbygger-skole Arp Schnitger, og senere hos *Lambert Daniel Carstens* i København⁹), den mand, der havde istandsat Thisted kirkes orgel 1734.

Om man nu har tænkt på at bede Gloger om at bygge et orgel til Thisted kirke, eller man kun har søgt hans råd, ved vi ikke, men det er i hvert fald sandsynligt, at de to breve til Norge havde adresse til ham.

⁴ Kølbygaards skifteprotokol 1749.

⁵ Meddelt af C. Klitgaard til P. L. Hald.

⁶ Efter værket *Kongsberg kirke*, redigeret af Anders Bugge og Henning Alsvik. Udgivet af Riksantikvaren. Forlaget Land og kirke, Oslo 1962. I serien Norske minnesmærker, Norske kirker.

⁷ Meddelt af rådmand Friis, Kongsberg, i brev 29. juni 1972 efter i artikel i ”Aftenposten” 18. juni 1949 om Kongsbergorgelets bygmester af res. kap. Asbjørn Hernes.

⁸ Se note 5.

⁹ Se note 5.

Magnus Petersen

Det blev imidlertid en anden, ret ukendt orgelbygger, *Magnus Petersen*, der kom til at bygge det nye orgel, hvis enkle og dog skønne rokokofacade er bevaret gennem tiderne. Dets vigtigste udsmykning er to skjolde over tårnene med Christian den Syvendes og dronning Caroline Mathildes navnetræk og et skjold over midten med Jyllands våben, en løve og ni hjerter.

Desværre ved vi ellers ikke meget om dette orgel. Kontrakten mellem orgelbyggeren og kirkeinspektørerne er ikke bevaret, og i regnskaberne er kun udgifterne noteret. Det kan ses, at der 1767 blev opbygget et nyt orgelpulpitur, og at der 1769 blev bygget et skur, hvori orgelbyggeren kunne stå og støbe piber. Nogle af de gamle piber er måske blevet brugt igen, men nogle nye må der i hvert fald være blevet støbt. 1768 fik Magnus Petersen 700 rdl. og 1770 godt 720 rdl. samt en dusør på 300 rdl., altså ialt ca. 1720 rdl. Det nye orgel må have været tungere, end man havde regnet med, da man byggede pulpituret, for 1770 måtte man sætte fire store stolper under.

Magnus Petersen blev boende i Thisted. 1771 lavede han to ”futteraler”, et til pedalet og et til manualerne, men siden nævnes han ikke i kirkeregnskaberne. Han døde 1775, fattig og ene, hos købmand Peder Leerhøj i Storegade, hos hvem han havde boet i flere år og også fået kosten¹⁰).

Mellem hans efterladte ting var der en hel del redskaber til arbejde med træ og metal: Høvle, stemmejern, bor, metalsakse, tænger og file. En listehøvl kunne sammen med andre redskaber tyde på, at han selv har haft med facaden at gøre. Og så var der en loddekolbe og særlige orgelbyggerredskaber som orgelpibeforme, stemmeinstrumenter og klaviaturmål. Et bræt af to fyrreplanker lå oppe i kirken. Det har vel været brugt, når han stemte piberne.

Folk i Thisted har nok været glade for det nye orgel. I hvert fald var kirkeværgen det. I inventarielisterne paraderer fra den tid ”et prægtigt, godt, nyt orgelværk”. Men efterhånden var der nogle, hos hvem der var måde med tilfredsheden. Sognepræsten, Johan Georg Smith, skrev i sine bemærkninger til regnskabet 1785, da kirken trængte til et nyt tårnur, at man måtte være meget forsigtig og se sig godt for, så man ikke gik hen og købte noget, der ville forårsage idelige udgifter ”*som orgelværket, der har kostet henimod 2000 rdl. og mangler dog både fornødne bælg og piber, da det vel har pedal for et syns skyld, men fattes piberne, der skulle give lyden.*”

Det lyder mærkeligt. Er Magnus Petersen aldrig blevet rigtig færdig med orgelet? Noget kunne tyde på det.

Amdi Worm

Det varede ikke længe, før orgelet trængte til reparation. 1779 gjorde Lars Thomsen (snedker i Thisted) nogle utætte ventiler i stand og reparerede en Cymbelstern (noget snurrepiberi, der løb rundt, når orgelet spillede), men året efter måtte man have bud efter en rigtig orgelbygger, nemlig *Amdi Worm* i Engum ved Vejle. Efter at han havde undersøgt orgelet, kom han så med et tilbud 11. september 1780. Det lød således:

Pro memoria.

Thisted kirkes orgelværk som følger skal der forfærdiges efter fornødenhed, om samme skal være i forsvarlig stand til menighedens nytte og gudstjenestes forretning:

1. Der skal anlægges et nyt pedalklaver for organisten til at spille på med fødderne 6 rdl.
2. For orgelværket at renovere, at intonere og at stemmes, såvel som bælgens istandsættelse 40 rdl.
3. Og da orgelværket ikke står i den rette kortone, og derfor ikke til andre musikalske instrumenter kan bruges, så bør der til hver stemme forfærdiges af de største to nye, som udgør 29 piber tilsammen og koster i det ringeste 40 rdl.
4. For min rejse her til Thisted ved arbejdets antagelse og rejsen, når arbejdet er færdigt 20 rdl.
5. For kost og kammer i den tid derpå arbejdes 10 rdl.
6. For en bælgetræder og håndlanger 10 rdl.
7. Og for denne min rejse til Thisted 6 rdl.
8. For organisten ikke skal sidde så blot og åben for menigheden, og de ved at se efter organisten kan hindre deres andagt, så bør der forfærdiges billedhuggerarbejde, som kan skjule bag organisten, og samme kan koste 10 rdl.

Og dette af mig underskrevne ses at være højst fornøden til orgelværkets nytte og gavn.

Thisted, den 11. september 1780.

A. Worm.

Kirkeinspektørerne mente, at punkt 3 og punkt 8 kunne udgå. De syntes ikke, det gjorde noget, om orgelet ikke stod i den rette kortone, da der alligevel ikke var nogen i Thisted, der kunne opføre nogen musik på andre instrumenter sammen med orgelet. De syntes heller ikke, det var nødvendigt at sætte noget op, for at folk ikke skulle sidde og glo efter organisten i stedet for at følge med i gudstjenesten. Folk blev vel ikke forstyrret mere ved at se på organisten end ved at sidde og se på orgelet. Det må der vel så være nogle, der har gjort. Det var jo også så pænt. Orgelbyggeren mente da heller ikke, det var så vigtigt med de to ting, og de blev ikke udført.

Helt tilfreds med orgelet har han nok ikke været efter den istandsættelse, men foreløbig gjaldt det kun om at få orgelet til at spille, som det nu engang var. Men 1784, da han havde stemt orgelet, kom han frem med et forslag om, at der blev anskaffet to bælg mere, så sognepræstens førnævnte bemærkning om manglende bælg er måske inspireret af orgelbyggeren. De to bælg blev bevilget, og 1785 fik han 100 rdl. for at lave dem. Så havde orgelet fem bælg. Året efter stemte han igen værket, men så kom han ikke mere, selv om der tit blev skrevet til ham.

Først 1790 fik man at vide, at han var død, og kirkevæрге og organist prøvede så - længe forgæves - at opspørge en anden orgelbygger, der ville påtage sig at holde orgelet i orden. Det lykkedes først 1795.

J. H. E. Peerstrup

I Engum virkede da orgelbygger *J. H. E. Peerstrup*, sandsynligvis *Amdi Worms* efterfølger. Ham var det, men til sidst vendte sig til, og han lovede at komme, men forlangte for sin rejse og sit foreløbige arbejde ved orgelet 80 rdl. Det syntes kirkeinspektørerne, provst Carstensen og byfoged Otto Lemvigh, var altfor meget, og skønt der står i regnskabet allerede 1790, at orgelet trængte meget til hjælp, forsikrede man nu orgelbyggeren, at der ikke var

¹⁰ Skifte efter Magnus Petersen 1775 i skifteprotokol for Thisted købstad.

noget videre i vejen med orgelet. Det blev brugt daglig uden at forråde nogen kendelig uorden. Det skulle naturligvis stemmes, men organisten sagde, at ellers var der kun nogle småting, der skulle ordnes.

De ville da tilbyde ham 50 rdl., idet de tilføjede, at de havde korresponderet med byfoged Spliid i Nykøbing, og at der sikkert kunne slutes en akkord om istandsættelse af orgelet der, så de to kirker kunne besøges på samme rejse.

Orgelbyggeren tog imod tilbudet og satte orgelet i stand, men han har åbenbart syntes, at orgelet trængte til en større omgang, for 1798 sendte han kirkeinspektørerne et overslag over, hvad det ville koste at få udført de arbejder ved orgelet, som han fandt nødvendige, og som han specificerede (men overslaget er ikke bevaret). De bøjede sig efter nogen nølen for sagkundskaben og sluttede kontrakt med ham 27. januar 1800.

I kontrakten, som findes afskrevet i kirkeregnskabet, lover han at hæve de mangler, han havde nævnt i overslaget, og gøre af nyt, hvad han havde foreslået. Desuden lovede han at forsyne orgelet med den indretning, som abbed Woglen havde foreslået, og som han, Peerstrup, havde lavet i andre orgler efter dennes anvisning. Den ville virke til større varighed og fuldkommenhed for orgelets brug. For dette arbejde skulle han have 400 rdl., og for 8 rdl. årlig ville han vedligeholde værket og garantere for det i 10 år.

Orgelet skulle være færdigt inden 1. november, og det blev det også. Det afleverede arbejde skulle synes, men det slap man let over. Man nøjedes med organistens attest og en noget forbeholden erklæring fra en tidligere kirkeværge, købmand Henrik Knakkegaard, der skrev, at efter den liden kundskab, han havde derom, skønnede han ikke rettere, end at orgelet var så godt istandsat, *som det syntes at kunne blive*.

Peerstrup efterså og stemte så siden orgelet, i begyndelsen hvert år, men siden kun hvert andet eller hvert tredje, hvad man nok forstår, da de 8 rdl., han skulle have årlig, blev mindre og mindre værd på grund af den voldsomme inflation i de år. 1809 kom han sidste gang. Et brev til ham 1812 virkede ikke, og der kom igen nogle år uden sagkyndigt tilsyn med orgelet.

H. I. Worm

1816 måtte organisten og en stedlig altnuligmand forsøge at reparere på orgelet, men så sendte man igen bud til Engum. Her virkede nu den unge orgelbygger H. I. Worm, som derefter 1817 sluttede kontrakt med kirkens inspektører om en hovedreparation af orgelet for 1102 rigsbankdaler navneværdi. Om nogen udvidelse eller større ændring af orgelet var der ikke tale denne gang. Prisen må ses på baggrund af, at de danske penge var faldet meget i værdi. På kirkeinspektionen har det nok gjort et godt indtryk, at han lovede at vedligeholde orgelet i samfulde 20 år. Så slap man da i lang tid for at bemøje sig med vedligeholdelsesproblemet. Han var så forsigtig at forlange sit årlige honorar udbetalt i sølv, 8 danske specier eller 10 rdl. slesvig-holstensk kurant. Så var beløbet inflationssikret.

Selve amtmand Faye attesterede ved afleveringen sammen med andre, at orgelet virkede godt, og senere havde man kun grund til at være tilfredse med orgelbyggeren. Han kom regelmæssigt hvert eneste år i 20 år, og i den tid var der ikke andre udgifter end hans

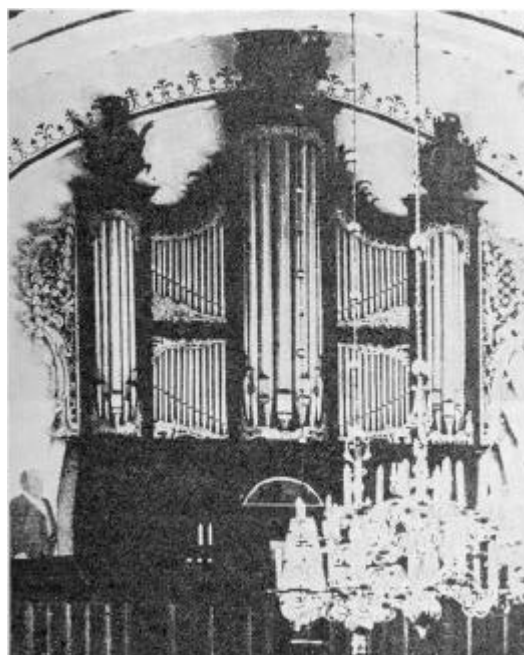
honorar, bortset fra 1824 og 1828, da han fik lidt ekstra for særlige reparationer.

Han kom sidste gang 1838. På den tid havde kirken en organist, J. C. Lustrup, som nok mente, at han havde luret orgelbyggeren kunsten af, for han tilbød at vedligeholde orgelet billigere end Worm. Kirkeinspektørerne tog mod tilbudet, men det blev dyrt nok i længden, for efter at organisten var død 1846, nægtede orgelet helt at fungere, og man måtte bide i det sure æble og skyndsomt sende bud efter Worm. Det blev en temmelig dyr reparation, og stiftsrevisoren mukkede noget, men udgiften, 282 rigsbankdaler sølv, fik dog lov til at passere.

Næste år forlangte Worm 45 rbd. for at stemme og efterse orgelet. Det har man nok syntes var rigeligt, for han kom ikke mere.

I. A. Demant

Denne gang varede det ikke længe, inden man kom i forbindelse med en anden orgelbygger. 1850 kom orgelbygger I. A. Demant fra Odense for at se på orgelet. Som sædvanlig, når en ny orgelbygger kom til, blev resultatet, at der måtte en hovedreparation eller ombygning til, denne gang for 800 rbd. Den foregik 1852, og denne gang fik man en fremmed organist, de Meza, til at syne orgelet.

Orgel i Thisted kirke, bygget 1768-70 af Magnus Petersen. Udsnit af fotografi ca. 1900. Ved siden af orglet Emil Fritsch, organist 1881-1922.

At orgelet også dengang stod i kirkens vestende, kan man se af, at der 1854 blev opført et glasparti under orgelet for at forhindre træk i kirken fra tårnet, efter at der var lavet større huller i tårnummets loft til urlodderne¹¹).

¹¹ At orgler også tidligere stod i vestenden af kirken, fremgår af mange små detaljeoplysninger i kirkeregnskaberne, f. eks. 1734 i kontrakten med Lambert Daniel Carstens, hvor "opgang i tårnet" nævnes. 1750 og flere år nævnes i inventarlisterne *to lysarme, som hænger i den store gang under orgelværket og et skib, som hænger neden i kirken mod orgelværket*. 1771-72 nævnes en indelukket stol på nordre side af orgelværket. P. L. Halds bemærkning i artiklen "Organister ved Thisted Kirke" i årbog 1949, side 393, om at orgelet tidligere havde sin plads over kirkens syddør, kan ikke være rigtig.

1863 begyndte en gennemgribende restaurering af kirken, og derfor måtte man midlertidigt flytte orgelet. Det blev flyttet ned i tårnrummet, og Demant, som flyttede det, måtte da lave kasser, som urlodderne kunne gå i, og der måtte sættes panel op foran orgelet. Det stod så i tårnet til 1867, da Demant flyttede det frem i kirken igen og på samme tid hovedombyggede og forstørrede det. Det kostede 2000 rbd. foruden omkostninger til håndværkere. Hvad der skete ved denne ombygning, er det desværre ikke lykkedes at finde noget om, da regnskabsbilagene mangler, og der hverken i provstearkivet eller bispearkivet er fundet noget om sagen. Demant passede nu orgelet troligt til 1877. Til sidst havde han sit virke i Århus.

F. Nielsen

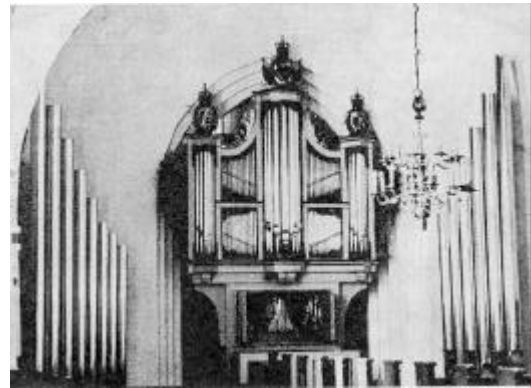
1879 trådte orgelbygger F. Nielsen, Århus, til, og året efter gentog den gamle historie sig. Orgelet skulle nødvendigvis restaureres. Det skete også, men da restaureringen kun kostede 805 kr. (foruden 70 kr. til organist Nebelong for at syne orgelet), kan der ikke være sket egentlige ændringer.

Fra 1879 til 1895 stemte han orgelet hvert år, men så gik der igen nogle år, uden at orgelet blev tilset og stemt. Det skete først 1900, men dette år og senere nævner kirkeregnskaberne ikke navnet på orgelbyggeren.

Facaden stod i 1890-erne med samme staffering, som den havde, indtil det nye orgel blev bygget 1971-72, brunmalet med forgyldte rocailler og brogede topstykker. Denne staffering var ikke oprindelig og er nu afløst af en mere rokokkoagtig.

1924 blev orgelet igen ombygget, bl. a. fik det pneumatisk værk i stedet for mekanisk, men dette orgel kom til at lide under den indtørring, som nye opvarmningsmetoder har ført med sig, og som i mange kirker har voldt store skader på orgler og andet inventar, der ikke var konstrueret til så lave fugtighedsgrader.

Efter at der i mange år havde været vanskeligheder med orgelet i Thisted, besluttede man at bestille et helt nyt orgel, som skulle være stabilt under de givne forhold. Dette orgel er nu færdigt og vil forhåbentlig være til glæde og opbyggelse for menigheden i Thisted og for andre i en meget lang årrække.

Nyt orgel i Thisted kirke, bygget 1971-72 af Th. Frobenius & Sønner.

Hovedkilde: Thisted kirkeinspektionsregnskaber 1585-1910. Landsarkivet.

Kilde: Historisk Årbog for Thy og Mors 1972, side 163-183).